

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060106

DOM
2022-04-26
Stockholm

Mål nr
M 610-21

Sid 1 (12)

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-12-21 i mål nr M 5944-19,
se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

Lönhult Vind AB, 556860-6759

Ombud: Setterwalls Advokatbyrå AB

Klagande och motpart

1. ML

2. RL

3. LR

4. JL

5. BY

Motpart

1. Länsstyrelsen i Jönköpings län

Dok.Id 1790578

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

2. Sveriges Ornitologiska Förening – Birdlife Sverige, 802006-1126

3. PS

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft på fastigheterna XXX och YYY i
Aneby kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandena om vilandeförklaring.
2. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandena om syn och sammanträde.
3. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om att inhämta remissyttrande från Försvarmakten.
4. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

Med upphävande av punkten 4 i mark- och miljödomstolens dom föreskrivs följande villkor:

Iskast

5a. Beträffande vindkraftverk på position 1 får flyttmånen enligt villkor 2 i miljöprövningsdelegationens beslut endast nyttjas i riktning bort från väg 134.

5. Mark- och miljööverdomstolen avslår i övrigt överklagandena.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Lönhult Vind AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska

- i första hand undanröja punkterna 3 och 4 i domslutet,
- i andra hand, med justering av punkt 4 i domslutet, som villkor 5a föreskriva att flyttmånen enligt villkor 2 i miljöprövningsdelegationens beslut beträffande vindkraftverk 1 begränsas på så sätt att verkets flyttmån endast får nyttjas i riktning bort från väg 134,
- i tredje hand, med justering av punkt 4 i domslutet, besluta att villkor 5a ska ges följande lydelse

Vindkraftverk 1 ska vara försett med ett system som detekterar is och stoppar verket vid signifikant isbildning på bladen.

- i fjärde hand, med justering av punkt 4 i domslutet, besluta att villkor 5a ska ges följande lydelse

Vindkraftverk 3 och 4 ska vara försedda med system som detekterar is och stoppar verket vid signifikant isbildning på bladen.

Första stycket gäller inte för det fall att fastighetsägaren till fastighet ZZZ, Aneby kommun, erhållit alternativ infart/utfart från WWW till allmän väg med vilken fastighetsägaren skäligen kan anses nöja sig. Sådan tillfart ska bekostas av sökanden och godkännas av tillsynsmyndigheten.

För det fall att Mark- och miljööverdomstolen anser att artskyddsdispens krävs har bolaget yrkat att domstolen ska meddela sådan dispens.

Bolaget har även begärt att ärendet ska vilandeförklaras till utgången av juni 2022, i väntan på att de svenska artskyddsreglerna revideras.

ML, RL, LR (ML, RL och LR) och **BY** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå alternativt avvisa ansökan om tillstånd i dess helhet. De har i andra hand yrkat att ansökan ska avslås avseende verk 1, 2 och 3, i tredje hand avseende verk 2 och 3 samt i fjärde hand avseende verk 3. BY har även, som alternativ, yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska återförvisa målet till mark- och miljödomstolen. De har vidare begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla sammanträde och ML, RL och LR har även begärt att det ska hållas syn. BY har begärt att nytt remissyttrande ska inhämtas från Försvarmakten.

JL har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå ansökan om tillstånd i dess helhet. Han har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla syn.

Bolaget och de enskilda klagandena har motsatt sig varandras yrkanden i sak.

ML, RL och LR och **BY** har tillstyrkt bolagets yrkande om vilandeförklaring, men begärt att ärendet i stället ska vilandeförklaras i väntan på ytterligare inventeringar av fåglar och fladdermöss till den 9 oktober 2022. **JL** har i första hand motsatt sig bolagets yrkande om vilandeförklaring och i andra hand begärt att ärendet ska vilandeförklaras i väntan på ytterligare inventeringar av fåglar, fladdermöss samt andra djur och växter till oktober 2022.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har motsatt sig yrkandena från ML, RL och LR, BY och JL samt bolagets yrkande om upphävande av villkor 5a (iskast), men tillstyrkt bolagets yrkande om att tillstånd ska beviljas även för verk 4 och yrkandet om vilandeförklaring.

Sveriges Ornitologiska Förening – BirdLife Sverige (BirdLife) har motsatt sig bolagets yrkande om att tillstånd ska ges även för verk 4 och bolagets yrkande om vilandeförklaring.

PS har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Det är inte korrekt att se enbart till ett fast skyddsavstånd för tjäder då forskning och praxis inte stödjer en sådan tillämpning. Ett skyddsavstånd om 1 km är inte erforderligt eftersom tjäderspelet kan flytta från verk 4 åt livsmiljöer intill som är väldigt gynnsamma för tjäder. Även om det finns möjlighet till flytt bestrids att sådan påverkan skulle uppkomma. Påverkan på tjäder och fladdermöss är inte sådan att förbudet enligt artskyddsförordningen aktualiseras. Under alla omständigheter kan dispens från förbudet ges. Det har gjorts en gedigen lokaliseringssprövning och området är utpekad som utredningsområde för vindkraft i Aneby kommuns översiktsplan, det är tydligt att det inte finns någon annan lämplig lösning. Vindkraften har ett allt överskuggande allmänintresse och någon risk för arternas bevarandestatus föreligger inte.

Risken för isbildning på vindkraftverken och därmed även för iskast får utifrån den sydliga lokaliseringen i landet anses försumbar. Enligt den senaste rekommendationen om skyddsavstånd innehålls skyddsavståndet till den allmänna vägen. I övrigt finns i närheten av verken endast privata skogsbilvägar som ägs av fastighetsägaren, Sveaskog. Skulle domstolen anse att det bör regleras om skyddsåtgärder beträffande iskast kan det enbart vara nödvändigt i förhållande till verk 1, med hänsyn till den allmänna vägen.

ML, RL och LR har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Det finns inte skäl för att bedöma verk 3 och 4 olika vad gäller påverkan på tjäder. I en ny Vindval-rapport rekommenderas ett skyddsavstånd om 865 meter från enskilda vindkraftverk. Att tjädrarna redan har problem pga. skogsbruket gör inte att ökad belastning från vindkraften kan tillåtas. En ansökan om tillstånd till vindkraft i det närliggande Bordsjöområdet har avslagits av mark- och miljödomstolen med hänvisning till påverkan på fågellivet. Förhållandena är jämförbara med aktuellt område. Vattenkvaliteten i närliggande vattendrag och sjön Västra Lägern kan påverkas negativt vid anläggandet av fundament, vägar och diken samt även påverkas negativt av frigöring av PFAS från vindkraftverken.

BY har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Området har ett likartat klimat och därmed liknande risk för iskast som Siljanområdet eller kustområdet vid Sundsvall och Härnösand. Bolaget har undervärderat risken för iskast i sina utredningar. Automatiskt stopp sker endast vid mycket omfattande isbildning. Det är oklart om bolaget uppfyller de krav som anges i Kommissionens förordning (EU) 2016/631 av den 14 april 2016 om fastställande av nätföreskrifter med krav för nätanslutning av generatorer. Det bör utredas om det förekommit jäv i mark- och miljödomstolen eftersom en av de särskilda ledamöterna har samma efternamn som en person som ofta anlitas av svenska myndigheter för att utreda vindkraftsfrågor.

JL har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Senast i maj 2021 har han fått avslag på ansökan om förhandsbesked för fritidshus med hänvisning till vindkraftsetableringen. Vindkraftverken medför utsläpp av bl.a. PFAS och Bisfenol A och effekterna måste utredas. Ett projekt för att utvärdera effekten av driftreglering har startat och ska vara avslutat i december 2023. Innan denna undersökning är klar bör inga beslut fattas till förmån för vindkrafts-exploatörerna.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Med anledning av närheten till allmän väg och sannolikheten att närboende kan komma att vistas i området avstyrker länsstyrelsen bolagets yrkande om att upphäva villkor 5a helt eller delvis. Länsstyrelsen vidhåller sin bedömning att verk 4 inte kommer i sådan konflikt med tjäderspelplatsen att placeringen är olämplig.

BirdLife har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Tjädtrar har i studier uppvisat tydligt undvikande av vindkraftverk på avstånd upp till 865 meter. Uppförande av verk 4 kan få en avsevärt negativ effekt på den lokala tjäderpopulationen, bl.a. eftersom det innebär att tjäderns levnadsmiljö i närheten av spelplatsen påverkas. Vidare innebär verksplaceringen en tydlig påverkan på den kvarvarande ”inflygningskorridoren” från syd/sydväst. I händelse av att tjädarna skulle undvika denna är det ett exempel på hur kontinuerlig ekologisk funktion kan

brytas. Skogen i området är påtagligt fragmenterad och spelplatsen har ett skydd enligt artskyddsförordningen, eftersom den är central för den lokala populationen. Att i nuvarande läge skapa ytterligare tryck på områdets tjädrar genom uppförande av vindkraftverk nära den aktuella spelplatsen innebär att det samlade exploateringstrycket hotar den lokala tjäderpopulationens bevarandestatus.

PS har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Spinkhemsvägen – Molundavägen är den av fastighetsägaren anvisade vägen för honom. Det finns inga lämpliga alternativa tillfartsvägar. Oavsett beräkningsmodell av säkerhetsavstånd kommer verk 3 och 4 farligt nära dessa vägar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har anfört att det som uppgetts av klagandena inte medför någon annan bedömning än den som miljöprövningsdelegationen gjort.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Bolaget har anfört att regeringen har aviserat att artskyddsförordningen (2007:845) ska revideras för att bättre överensstämja med fågeldirektivet (2009/147/EG), och begärt att målet ska vilandeförklaras i väntan på detta. ML, RL och LR, BY och JL har å sin sida begärt att målet ska vilandeförklaras i väntan på ytterligare inventeringar. Mark- och miljööverdomstolen anser att det som anförts inte utgör skäl för att vilandeförklara målet och yrkandena om detta ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen har i beslut den 17 september 2021 avslagit begäran om syn och sammanträde. ML, RL och LR, JL och BY har efter det på nytt begärt att syn och sammanträde ska hållas. Mark- och miljööverdomstolen finner ingen anledning att frångå den tidigare bedömningen och yrkandena om syn och sammanträde ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen anser att det inte har framkommit några omständigheter som innebär att det förekommit jäv vid mark- och miljödomstolen och inte heller att mark- och miljödomstolen genomfört synen på ett sådant sätt att det av den anledningen finns skäl att upphäva domen. Mark- och miljööverdomstolen

instämmer vidare med mark- och miljödomstolens bedömning att utredningen i målet är tillräcklig. Det saknas skäl att inhämta nytt yttrande från Försvarsmakten och yrkandet om detta ska avslås.

Artskydd

Enligt 4 § artskyddsförordningen är det förbjudet bl.a. att avsiktligt döda eller störa tjäder och fladdermöss eller att skada eller förstöra deras fortplantningsområden. Bestämmelsen genomför artikel 5 i fågeldirektivet och artikel 12 i art- och habitatdirektivet (92/43/EEG).

Medan art- och habitatdirektivet endast gäller vissa utpekade arter skyddar fågeldirektivet, som i likhet med art- och habitatdirektivet är ett s.k. minimidirektiv, samtliga naturligt förekommande fågelarter, se artikel 1 i fågeldirektivet, dock att vissa fåglar pekas ut som av sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden behöver utses (se bilaga I till direktivet). Tjäder är upptagen i bilaga I till fågeldirektivet. Samtliga arter av i Sverige förekommande fladdermöss är upptagna i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet vilken upptar de djur- och växtarter av gemenskapsintresse som kräver ett strikt skydd.

Artikel 2 i fågeldirektivet föreskriver att medlemsstaterna, med beaktande av ekonomiska krav och rekreationsbehov, ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bibehålla populationen av samtliga fågelarter på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen av dessa arter till denna nivå. I artikel 5 i fågeldirektivet finns, liksom i artikel 12 i art- och habitatdirektivet, ett antal förbud som ska införas av medlemsstaterna som en del av ett generellt skyddssystem. Det finns dock vissa skillnader i direktivens förbudsbestämmelser bl.a. gäller förbudet mot störningar i fågeldirektivet (artikel 5 d) endast i den mån störningarna inte saknar betydelse för att uppnå syftet med direktivet och förbudet mot att skada eller förstöra parningsplatser eller rastplatser återfinns endast i art- och habitatdirektivet (artikel 12.1 d).

Tjäder

I närheten av verk 4 finns en tjäderspelplats där det observerats minst fem spelande tuppar. Verket ligger omkring 400 meter från spelplatsens yttre gräns. Utredningen visar att skogsområdena i anslutning till spelplatsen är i hög grad präglade av skogsbruket och att tjädervänliga habitat i området idag är begränsade. Spelplatsen får därmed anses särskilt skyddsvärd med avseende på tjäderns fortbestånd i området. Med beaktande av dessa omständigheter finns det skäl att anta att verk 4 skulle medföra sådana störningar för tjädern att spelplatsens kontinuerliga ekologiska funktion som fortplantningsområde skulle riskera att skadas eller förstöras. Risken för denna störning är så pass förutsebar och sannolik att störningen får ses som avsiktlig. Störningen riskerar också att påverka den lokala tjäderpopulationen negativt med hänsyn till påverkan på fortplantningsområdet. Den kan därför inte anses sakna betydelse för att uppnå syftet med fågeldirektivet. Vid dessa bedömningar får etableringen av verk 4 anses som en störning enligt 4 § första stycket 2 artskyddsförordningen sedd i ljuset av artikel 5 d fågeldirektivet, samt innebära en skada på ett fortplantningsområde enligt bestämmelsens fjärde punkt.

Mark- och miljööverdomstolen har vidare att pröva om det är möjligt att föreskriva skyddsåtgärder som gör att etableringen ändå inte kommer i konflikt med artskyddsbestämmelserna. Bolaget har framhållit att den skogsbruksplan som Sveaskog tagit fram ska bidra till att den tjädermiljö som finns i området, främst i riktning från verk 4, bibehålls. Åtgärderna enligt skogsbruksplanen är dock inte knutna till Lönhult Vind AB och utgör inte villkor för verksamheten. Det är under alla omständigheter inte klarlagt att åtgärderna enligt skogsbruksplanen tillsammans med övriga villkor för verksamheten är tillräckliga för att undvika negativ påverkan från verk 4 på spelplatsens kontinuerliga ekologiska funktion. Åtgärderna kan därför inte anses som effektiva skyddsåtgärder för att undvika skada på fortplantningsområdet.

I enlighet med bedömningarna ovan kommer en etablering av verk 4 i konflikt med förbudet i artikel 5 d fågeldirektivet. En eventuellt förestående anpassning av artskyddsförordningen som närmare ansluter till fågeldirektivets lydelse saknar därmed betydelse för bedömningen av tillåtligheten av verk 4.

Bolaget har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska meddela dispens från förbuden i artskyddsförordningen. Mark- och miljööverdomstolen finner att det inte är tillräckligt utrett att det saknas annan lämplig lösning som skulle innebära mindre påverkan på tjäder. Eftersom etableringen kan medföra negativ påverkan på den lokala tjäderpopulationen skulle en dispens från förbuden därtill kunna försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Dispens kan därför inte ges.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer sammantaget i mark- och miljödomstolens bedömning att lokaliseringen av verk 4 inte är lämplig och att tillstånd inte kan ges för verket.

Fladdermöss

Tolkningen av artskyddsförordningen ska ske i ljuset av EU-domstolens praxis. I ett förhandsavgörande som avsåg skogsbruksåtgärder uttalade EU-domstolen att förbuden i artikel 12.1 a-c i art- och habitatdirektivet även omfattar arter vars bevarandestatus inte riskerar att påverkas negativt samt att skyddet inte upphör att gälla för arter som uppnått en gynnsam bevarandestatus. Vidare uttalade EU-domstolen att förbudet i direktivets artikel 12.1 d angående det fall att kontinuerlig ekologiska funktion i den berörda artens livsmiljö i ett enskilt område går förlorad, inte är beroende av om artens bevarandestatus riskerar att försämrans. (Se EU-domstolens dom den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19).

I området finns en förhållandevis artrik förekomst av fladdermöss. I inventeringar har fem högriskarter (arter som löper högre risk att dödas av vindkraftverk) påträffats. Aktiviteten hos dessa är dock låg förutom vad avser nordfladdermus och dvärgpipistrell. Slutsatsen i utlåtanden framtagna på uppdrag av bolaget är att stoppreglering är en tillräcklig skyddsåtgärd med hänsyn till fladdermusförekomsten i området. I Mark- och miljööverdomstolen har bolaget därtill inkommit med ytterligare ett utlåtande i vilket bedömningen görs att den negativa påverkan på fladdermöss i området är försumbar vid tillämpning av stoppreglering. Även i yttrande ingivet av ML, RL och LR anges slutsatsen att verksamheten (såvitt avser verk 1, 2, 3 och 6) kan tillåtas med användning stoppreglering. Mark- och miljööverdomstolen finner att utredningen ger stöd för att stoppreglering i detta fall utgör en effektiv skyddsåtgärd

som gör att otillåten påverkan på fladdermöss i området kan undvikas. Utredningen ger även vid handen att verksamheten inte medför någon oacceptabel påverkan på fladdermössens habitat. Sammantaget finns inte skäl att avslå ansökan med hänsyn till fladdermöss.

Iskast

Utredningen ger stöd för att det finns förutsättningar för isbildning under förhållandevis få dagar per år. Skogsvägarna i verkens närhet är enskilda. Det har inte framkommit att allmänheten nyttjar vägarna i större utsträckning än vad som normalt kan förväntas på sådana vägar. Det är därför inte motiverat att föreskriva villkor med avseende på iskast vad gäller verk 2, 3 och 6. Verk 1 kan dock med beslutad flyttmån placeras på sådant avstånd från allmän väg att risk för iskast kan uppkomma. Mark- och miljööverdomstolen anser att den lämpligaste skyddsåtgärden är att flyttmånerna för verk 1 begränsas så att den endast får nyttjas i riktning bort från väg 134. Bolagets yrkande i andra hand ska således bifallas.

Slutliga överväganden

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i övrigt i mark- och miljödomstolens bedömning att verksamheten, med undantag för verk 4, är tillätlig. Det som klagandena anfört och den ytterligare utredning som getts in i målet medför ingen annan bedömning. Särskilt kan nämnas att Mark- och miljööverdomstolen finner att verksamheten med skyddsåtgärder kring anläggningsarbeten som föreskrivits, kan bedrivas utan otillåten påverkan på områdets naturvärden. Den överklagade domen ska därför ändras enbart vad avser villkoret om iskast. I övrigt avslår Mark- och miljööverdomstolen överklagandena.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Mikael Hagelroth, tekniska rådet Kerstin Gustafsson samt tf. hovrättsassessorn Frida Camber, referent.

Föredragande har varit Leonard Örner.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-12-21
meddelad i
Växjö

Mål nr M 5944-19

PARTER

Klagande

1. ML

2. RL

3. LR

4. JL

5. PS

6. Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige

7. BY

Motparter

1. Länsstyrelsen i Jönköpings län

2. Länsstyrelsen i Östergötlands län

Dok.Id 555447

Postadress

Box 81
351 03 Växjö

Besöksadress

Kungsgatan 8

Telefon

0470-560 100

E-post: mmd.vaxjo@dom.se

www.domstol.se/vaxjo-tingsratt

Telefax**Expeditionstid**

måndag – fredag
08:00–16:00

3. Lönhult Vind AB

Ombud: Setterwalls Advokatbyrå AB

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen, miljöprövningsdelegationen, i Östergötlands läns beslut den 23 februari 2017 i ärende nr 551-2408-16, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft på fastigheterna XXX och YYY, Aneby kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår yrkandena om att ytterligare en syn ska hållas i målet.
2. Mark- och miljödomstolen avvisar Länsstyrelsen i Jönköpings läns yrkande om att villkor ska föreskrivas avseende is från vindkraftverkens rotor.
3. Mark- och miljödomstolen upphäver det överklagade beslutet i de delar det avser verk 4 i bilaga 1 till beslutet och avslår ansökan om tillstånd avseende detta vindkraftverk.
4. Mark- och miljödomstolen föreskriver att följande villkor ska gälla för tillståndet:
Iskast
 - 5a. Vindkraftverken ska vara försedda med system och/eller utrustning som förhindrar iskast.
5. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena i övrigt.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (MPD) lämnade i beslut den 23 februari 2017 Lönhult Vind AB tillstånd enligt miljöbalken (MB) att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft på fastigheterna XXX och YYY i Aneby kommun. Gruppstationen omfattar maximalt fem vindkraftverk med en totalhöjd om maximalt 210 meter. Tillståndet gäller i 35 år från det att beslutet vunnit laga kraft.

MPD:s beslut överklagades till mark- och miljödomstolen av ML, RL och LR som ägare till fastigheten XYX, JL som delägare i fastigheten YXY, PS som ägare till fastigheten ZZZ och BY som delägare i fastigheterna XXY och YYX samt av Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige.

Mark- och miljödomstolen ändrade i dom den 25 september 2019, mål M 1559-17, MPD:s beslut och avslog ansökan om tillstånd. Skälet för detta var att domstolen ansåg att den ansökta platsen inte uppfyller lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § MB då verksamheten riskerar att skada åtminstone stor fladdermus på populationsnivå och därmed innebär en risk för överträdelse av förbudet i artskyddsförordningen.

Lönhult Vind AB överklagade mark- och miljödomstolens dom till Mark- och miljööverdomstolen (MÖD), som i dom den 12 december 2019, mål M 9211-18, undanröjde mark- och miljödomstolens dom och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Skälet för detta var att MÖD ansåg att verksamheten, med föreskrivet villkor om stoppreglering, inte kommer att påverka någon fladdermusart på populationsnivå och att det därmed, med hänsyn till förekomsten av fladdermöss, inte finns något hinder mot den valda lokaliseringen. Det saknas därför enligt MÖD:s bedömning förutsättningar att avslå ansökan endast på grund av detta.

Mark- och miljödomstolen ska i detta mål pröva ovan nämnda överklaganden av MPD:s beslut, med beaktande av bedömningen i MÖD:s dom.

YRKANDEN M.M.

LR, RL och ML (ML, RL och LR) har i första hand yrkat att ansökan om tillstånd ska avslås beträffande vindkraftverk 1, 2, 3 och 4, i andra hand att ansökan ska avslås beträffande verk 2, 3 och 4, i tredje hand att den ska avslås beträffande verk 4 och i fjärde hand att miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) ska underkännas och ansökan återförvisas till MPD för vidare utredning och komplettering av bolaget samt utökat samråd.

ML, RL och LR har till stöd för sina yrkanden åberopat av dem ingivna handlingar i mark- och miljödomstolens mål M 1559-17 och MÖD:s mål M 9211-18 samt gett in handlingar och utredningar avseende bl.a. fåglar och fladdermöss. De har vidare hänvisat till ett antal avgöranden från mark- och miljödomstolen och MÖD samt ett förslag till avgörande från generaladvokaten.

Till stöd för sin talan har de i huvudsak anfört följande.

Enligt praxis ska ett skyddsavstånd på 1 000 meter gälla för en tjäderspelplats med minst fem tjädertuppar. Verk 4 hamnar på 470-530 meters avstånd från den södra yttre gränsen för en sådan spelplats, där det vid inventeringar har påträffats åtta-tio spelande tjädertuppar. Placeringen av verket strider mot artskyddsförordningen. Slutavverkningar i närområdet har minskat andelen tjäderbiotop. I Naturvårdsverkets uppdaterade syntesrapport ”Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss”, Rapport 6740 från år 2017 (Syntesrapporten) poängteras behovet av att skyddsåtgärder inte bara ska omfatta själva spelplatsen utan även tjäderns livsmiljö. Det krävs särskilda hänsynsregler beträffande upp emot 300 hektar skogsmark för att tillgodose och bevara livsmiljön för tjäder. Den areal som avsatts av fastighetsägaren som skydd för tjäderbiotopen är åtta hektar. Tjäderspelet kan påverkas av vindkraftverken genom att tupparna får svårare att höra och lokalisera spelet. Tjäderspelplatsen riskerar därför att delas upp i mindre delar. Tjädern riskerar att kollidera med verken eftersom de är dåliga flygare och därför har svårt att navigera förbi hinder. Vegetationen i området förändras till nackdel för tjädern genom att träd huggs

ner där verken ska placeras. Markvibrationer från verken kommer att störa hönor och kycklingar. De planerade försiktighetsmåttan är otillräckliga.

Antalet örnsobservationer i området har ökat de senaste åren och gäller både kungsörn och havsörn. Observationer av födosökande havsörn görs i stort sett varje vecka, medan observationerna av kungsörn är färre. Om det finns artskyddade fåglar i området ska ansökan innehålla de uppgifter som krävs för att kraven i artskyddsförordningen ska vara uppfyllda (se åberopade mål från MÖD). En plats kan vara otillåten för vindkraftverk om där finns artskyddade fåglar som enligt Syntesrapporten är känsliga för vindkraftverk och de eller deras livsmiljöer kan skadas. Det ska göras en helhetsbedömning av etableringens påverkan på området såsom fågellokal.

Det finns rikligt med andra rovfåglar samt rödlistade fågelarter på skogs- och jordbruksfastigheterna öster om vindkraftverken. Placeringen av verk 4, men även verk 2 och 3, är därför olämplig. Det finns även ett stort antal andra fågelarter i det område som berörs av vindkraftsprojektet och stora flyttstråk sträcker över området under höst och vår.

Redovisningen i ansökan av förekomsten av ljungögontröst stämmer inte överens med verkligheten. Ljungögontröst är allmänt spridd och förekommer rikligt utefter Generalsvägen, Molundavägen och Spinkhemsvägen och utgör hinder mot breddning av dessa vägar.

Särskilt verk 2 och 4 kommer att bidra till höga bullernivåer vid åretruntbostäderna vid Måletorpet och Breviken. Båda dessa bostäder ligger enligt konsulten BP, Betongteknik AB, i vindskyddat läge, vilket medför att bullret där inte får överstiga 35 dB(A). BP har vidare uppgett att det är mindre inbördes avstånd mellan verk 1-4 än vad som rekommenderas utifrån energiutvinningsynpunkt samt att gränsvärdet vid planerat fritidsområde och tyst område inte ska överstiga 35 dB(A). Området öster om vindkraftsparken får anses vara ett planerat fritidsom-

råde eftersom vandringsleden Aneby-Smålandsleden passerar där. Både projektområdet och boendeområdet ner mot sjön har i kommunens tidigare översiktsplan redovisats som tyst område. Det finns även risk för långsiktig hälsopåverkan på grund av infraljud.

Enligt den ursprungliga ansökan skulle det byggas fyra vindkraftverk i storleksordningen 2 MW med en totalhöj på 150 meter. Den omarbetade ansökan avser fem verk i storleksordningen 4,5 MW med en totalhöjd om 210 meter. Trots detta redovisas lägre bullernivåer i den sista ansökan än i den första. Det är därför svårt att lita på bullerutredningen. Bullerberäkningarna bör vidare baseras på ett värsta scenario samt kompletteras med hänsyn till flyttmånen för de olika verken. Flyttmånen för verk 1, 2 och 3 bör begränsas till 30 meter, eftersom bullerpåverkan vid närliggande bostäder annars inte stämmer överens med bolagets bullerberäkningar. De planerade försiktighetsmåttan är otillräckliga.

I ansökan och MPD:s beslut redovisas inget om de ackumulativa effekterna med hänsyn till att ytterligare ansökningar om vindkraftsetableringar har tillkommit i närområdet sedan bolagets ansökan lämnades in. MKB:n bör underkännas och återförvisas till MPD för komplettering. De inventeringar som gjorts är bristfälliga och ålderstigna och bör därför uppdateras. Det föreligger brister i samrådsprocessen, då alla berörda inte fått information.

Fotomontagen visar inte hur stor den faktiska påverkan på landskapsbilden kommer att bli samt borde ha gjorts från bostäder och inte från allmän plats. Verk 2, 3 och 4 medför en stor olägenhet och negativ påverkan på den skogsbetande besättningen av nötkreatur på deras fastighet. Vindkraftverken innebär ett hot mot biologiska och ekologiska värden i området samt påverkar friluftslivet. Området används flitigt som rekreationsområde. Det finns vidare risk för iskast. Enligt Energimyndigheten är det beräknade skyddsavståndet beträffande iskast cirka 420 meter för ett verk med totalhöjden 210 meter. Det finns även risk för att Försvarets plan och helikoptrar ska kollidera med vindkraftverken.

JL (Linse) har i första hand yrkat att MPD:s beslut ska upphävas och an-sökan om tillstånd avslås i sin helhet samt i andra hand att ansökan ska avslås beträffande verk 4.

Linse har till stöd för sina yrkanden åberopat av honom ingivna handlingar i mark- och miljödomstolens mål M 1559-17 och MÖD:s mål M 9211-18 samt gett in handlingar och utredningar avseende bl.a. buller.

Till stöd för sin talan har han i huvudsak anfört följande.

Det kommer sammantaget bli en stor påverkan på miljön från vindkraftverken. Landskapsbilden kommer att förfulas, tystnaden störas samt växter och djur påverkas negativt. Utsikten från sjön kommer att bli helt förändrad. Från hans bostadshus kommer svängande rotorblad och blinkande ljus att synas. Detta är en katastrof för honom såsom fastighetsägare. Etableringen inkräktar vidare på hans rätt att bygga på sin mark, då en ansökan om bygglov avslagits med hänvisning till framtida vindkraftverk. Verk 4 kommer att placeras cirka 1 000 meter från hans bostadshus, men endast 750 meter från den västra fastighetsgränsen för YXY. Då bostadshuset ligger i ett tyst område i vindskyddat läge bör gränsen för buller vara 35 dB(A), men detta uppfylles inte. Vindkraftverken kommer att resa sig högt över skogen och ljudet kommer på grund av terrängen att sprida sig ner till bostadshusen. Ljudet kommer att nå längre än simuleringarna ger vid handen. En annan utredning redovisar att det finns flera brister i bolagets utredning. Det bör inte vara någon flyttmån för verken eller i vart fall endast 30 meter. Det finns fortfarande en tillräckligt stor risk för tjäder och spelplatsen på grund av verk 4. Miljön för tjädrar har försämrats genom skogsavverkning och är därför ännu känsligare för påverkan från vindkraftverk. Callunas utredningar och inventeringar är inte godtagbara. Verk 4 bör inte tillåtas av samma skäl som verk 5. Han oroar sig även för infraljudets häl-sopåverkan samt hur risken för iskast påverkar möjligheten att använda området för rekreation. Det bör vara ett skyddsavstånd avseende iskast och inte bara varnings-skyltar.

PS (PS) har i första hand yrkat att ansökan om tillstånd ska avslås, i andra hand att ansökan ska avslås beträffande verk 2, 3 och 4, i tredje hand att det med hänsyn till befintligt vägservitut ska ställas krav på anläggning av ny vägsträckning för att avstyra transporter över hans enda utfartsväg samt i fjärde hand att MKB:n ska underkännas och ansökan återförvisas till MPD för vidare ut-redning och komplettering av bolaget samt utökat samråd.

PS har till stöd för sina yrkanden åberopat av honom ingivna handlingar i mark- och miljödomstolens mål M 1559-17 och MÖD:s mål M 9211-18.

Till stöd för sin talan har han i huvudsak anfört följande.

Det är främst verk 4 som han har invändningar mot och då särskilt avseende iskast samt oförutsägbart buller på grund av skogsavverkning. Han ställer sig tveksam till om bullerberäkningarna stämmer med de verkliga ljudnivåerna, bl.a. med hänsyn till att bostäderna närmast väster om Västra Lägern är belägna i s.k. vindskyddat läge. Han oroar sig också över påverkan av infraljud.

Det bör ställas krav för att säkerställa nyttjanderätten av hans vägservitut som gäller för passage mellan trevägskorsningen Brännemovägen-Spinkhemsvägen samt trevägskorsningen Molundavägen-Spinkhemsvägen (se 50 § anläggningslagen samt 5 och 7 kap. fastighetsbildningslagen). Framfarten på hans enda tillfarts- och utfartsväg får inte hindras, varken för honom eller t.ex. utryckningsfordon, inför och i samband med byggnation, sprängningsarbeten och eventuellt arbete med breddning av väg samt iordningställande av lagringsplats för vindkraftverk. Detta gäller särskilt verk 4.

Det finns en överhängande risk för att träffas av iskast under vinterhalvåret i samband med drift. Detta gäller förutom verk 4 även verk 3 vid användande av tillfartsvägen samt verk 1 vid användande av väg 134. Denna risk kan inte avhjälpas med skyltar. Det finns tekniska lösningar som dock inte är 100-procentiga. Det finns därför krav på riskavstånd enligt Energimyndigheten på 380-420 meter.

Hans fastighet fick inte del av samrådsunderlaget. Det föreligger därför brister beträffande det utökade samrådet, vilket bör utgöra grund för att avslå ansökan.

BY (BY) har i första hand yrkat att ansökan om tillstånd ska avslås i sin helhet, i andra hand att ansökan ska avslås beträffande verk 1, 2, 3 och 4, i tredje hand att den ska avslås beträffande verk 2, 3 och 4, i fjärde hand att den ska avslås beträffande verk 3 och 4 och i femte hand att den ska avslås beträffande verk 4.

BY har till stöd för sina yrkanden åberopat av honom ingivna handlingar i mark- och miljödomstolens mål M 1559-17 och MÖD:s mål M 9211-18 samt gett in en skrivelse från AI.

Till stöd för sin talan har han i huvudsak anfört följande.

Han har främst invändningar mot påverkan på landskapsbilden och Västra Lagens fiskevårdsområde, men oroar sig även för långsiktigt negativ påverkan på hälsan från blinkande lampor samt infraljud och annat buller.

Samrådet och MKB:n borde ha utökats och omfattat även Ydre kommun, då en betydande påverkan på landskapsbilden kan befaras. Hans fastighet har inte omfattats av samrådet, varför han gått miste om möjligheten att påverka. Samrådet har begränsats till boende på ett avstånd av två kilometer på närmaste vindkraftverk. Det är märkligt då klagorätt normalt tillerkänns upp till ett avstånd av tre kilometer (se MÖD 2005:33). Avståndet mellan bostäder på hans fastighet och vindkraftverk 2 och 4 är drygt två kilometer.

Enligt Ydre kommuns vindbruksplan bör områdena kring sjöarna Östra och Västra Lägern undantas från vindkraftsetablering. Projektområdet har i översiktsplanen pekats ut som tyst opåverkat område.

I anslutning till projektområdet och angränsande projektområden uppehåller sig ett flertal häckande och födosökande arter av rovfågel, t.ex. fiskgjuse, bivråk, duvhök, pärluggla, kungsörn och havsörn. Man kan på goda grunder anta att födosök av i närheten häckande örnar sker både i anslutning till och genom vindkraftsområdet under sommarhalvåret samt att genomflygning sker av både stationära och passerande örnar. MKB:n saknar betydande och nödvändiga inventeringar avseende förekomsten av häckande, flyttande, strykande och övervintrande rovfåglar. Örnförekomsten i närområdet är vidare betydligt mer omfattande än vad MKB:n antyder.

Inom projektområdet finns en av de sannolikt sista betydande spelplatserna för tjäder vid länsgränsområdet mellan Jönköpings och Östergötlands län. Flera mindre spelplatser i närområdet har försvunnit de senaste åren, varför den aktuella spelplatsen har ökat i storlek och betydelse. Vid kvällsinflog under vårarna har åtta-tio tjädertuppar uppehållit sig där. Slutavverkning vid spelplatsen och etablering av närliggande vindkraftverk kommer ha förödande konsekvenser för områdets tjäderpopulation.

Inom området för vindkraftverken förekommer ett flertal fågelarter som är skyddade av artskyddsförordningen, bl.a. små- och storlom, fiskgjuse, spillkråka, grön göling, nattskärna, trana, sångsvan, glada och lärkfalk.

Ökande fokus har sedan ett tiotal år riktats mot förekomsten av lågfrekvent buller och infraljud från vindkraftverk. Enligt Arbetsmiljöverkets, Arbetslivsinstitutets och Boverkets författningar och kunskapsöversikter kan dessa ljud orsaka en mängd negativa effekter på människors hälsa. Infraljud kan alstras av installationer där stora luftmassor sätts i rörelse och närmiljön kring sådana anläggningar påverkas starkt av uppkomna resonanser.

Det är viktigt att bedömningen av risken för bullerpåverkan görs utifrån ett värsta-fall scenario. I presenterade bullerutredningar har så inte skett. Ljudemissionen från vindkraftverk förändras efter några år på grund av förslitning och därmed förändras bullerpåverkan och ljudspridningen. Förändrad skog- och markanvändning under

tillståndstiden ger också förändrad påverkan och spridning. Av bolaget anlita konsult har vidare gjort bedömningen att det inte föreligger någon påtaglig risk för ljudstörning till följd av vindskyddat läge, men att risk för ljudstörning inte kan uteslutas.

Det förefaller inte rättssäkert för vare sig bolaget eller närboende om begränsningsvärdet för buller inte kan innehållas eller att förekomsten av störande lågfrekvent buller eller infraljud är så omfattande att det efter uppförande av verken kraftigt begränsar eller stoppar verksamheten.

Längs ett drygt tre mil långt relativt ostört område i nordväst-sydostlig riktning från Tranås/Ydre till mellan Eksjö och Vimmerby finns drygt 50 vindkraftverk med tillstånd eller under tillståndsprövning. Samtliga är lokaliserade utanför Energimyndighetens riksintresseområden för vindkraft. Det är oklart vilka ackumulativa effekter ur miljösynpunkt som uppstår. I vart och ett av projekten bör därför MKB:n kompletteras med en detaljerad beskrivning av dessa. Detta gäller i synnerhet landskapspåverkan, bullerspridning, påverkan på häckande och flyttande fåglar samt fladdermöss.

Det fotomontage som presenterats ger inte en rättvisande bild av hur vindkraftverken kommer att uppfattas från Tunarp, Arvebo och flera andra närbelägna fastigheter. Verken kommer att ha en väsentligt större påverkan på landskapsbilden. Fotomontaget kan jämföras med av honom bifogad bild på en vindmätningmast med en höjd av 78 meter som uppförts i nära anslutning till platsen för verk 3. Montagen bör utgå från siktlinjer från bostadshus där de boende kan antas ha synpunkter på förändringen av landskapsbilden och inte från allmänna vägar.

I Försvarmaktens beslut den 30 november 2017 om förnyad redovisning av riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del har ”Småländska höglandet” angetts om ett nytt område. Då det aktuella vindkraftsprojektet i sin hel-

het är lokaliserat inom detta område är det nödvändigt med ett aktuellt ställningstagande från försvarsmakten i ärendet. Försvarsmakten har i ett yttrande från 2016 angett att ärendet skulle återremitteras om verkens flyttmån översteg 30 meter.

Det finns risk för iskast både på privata vägar och den allmänna vägen 134. Det utgör skäl för att avslå ansökan beträffande verk 1, 3 och 4.

Dt föreligger brister i MKB:n, inventeringar och senare bedömningar vad gäller förekomsten av fåglar samt förekomsten av flodpärlmussla nedströms i vattensystemet. Anläggningsarbeten med gjutning innebär en risk för spridning av ämnen som påverkar musslorna.

Sveriges Ornitologiska Förening - BirdLife Sverige (BirdLife) har yrkat att för det fall tillstånd ges för verk 4 ska det placeras minst 1 000 meter från tjäderspelområdets kant.

BirdLife har till stöd för sitt yrkande åberopat sina yttranden i MÖD:s mål M 9211-18 samt Skogsstyrelsens vägledning för hänsyn till fåglar avseende tjäder.

Till stöd för sin talan har föreningen i huvudsak anfört följande.

Uppförande av verk 4 innebär en uppenbar risk att bryta mot artskyddsförordningen då det finns risk för påverkan på den lokala tjäderpopulationen på grund av störningar från mänsklig aktivitet och buller samt risk för kollision. Populationen är extra skyddsvärd på grund av artens negativa utveckling i södra Sverige. Försiktighetsprincipen ska tillämpas strikt. Skydd för tjäderspelplatsen måste vara säkerställt för att kravet på lämplig lokalisering i 2 kap. 6 § MB ska vara uppfyllt.

I Syntesrapporten anges att livsmiljöer i anslutning till vindkraftparker bör skötas på ett sätt som gynnar skogshöns. Villkor om sådan skogsskötsel skulle kunna kopplas till tillståndsgivning på samma sätt som t.ex. skyddsavstånd. Det som förespråkas i

rapporten är utökad hänsyn med anledning av att dagens skogsbruk missgynnar tjädern, inte tvärtom. Sveaskogs avsättning av en åtta hektar stor tjäderbiotop är bra, men får inte ske på bekostnad av att den nuvarande spelplatsen påverkas negativt. I ett fragmenterat landskap är det viktigt att bevara spelplatsen. Det kan inte förutsättas att den avsatta ytan kommer att kunna hysa en tjäderspelplats och därmed få avsedd effekt. Spelplatser ingår i tjäderns fortplantningsområde, varför det strider mot artskyddsförordningen att förstöra eller försämra dem. Hela den nuvarande spelplatsen måste inkluderas i avsättningsområdet för tjäderbiotop. De avsatta ytorna är inte tillräckliga för att skydda spelplatsen och bibehålla artens bevarandestatus. Vid vindkraftsetablering ska en tjäderspelplats som är av betydelse för lokal och regional tjäderpopulation omgärdas av en skyddszon på en kilometer (se MÖD:s dom i mål M 1845-19). Inom denna 300 hektar stora yta krävs det att 40-60 % utgör tjäderivänlig biotop.

I det aktuella området har tjädern redan tryckts tillbaka av skogsbruket och tidigare kända spelplatser har utplånats genom avverkning. Värdet av att bevara den aktuella spelplatsen är därför särskilt högt. MÖD:s domar i mål M 1413-16 och M 10104-17 är vägledande beträffande vilken hänsyn som ska tas till tjäderspelplatser vid vindkraftsetablering. Med tanke på spelplatsens storlek kan det inte uteslutas att de planerade vindkraftparken får en betydande påverkan på tjäders bevarandestatus såväl lokalt som regionalt. Såväl en störning som tvingar bort tjäderna från spelplatsen som en som orsakar en förskjutning av spelplatsen är otillåten enligt artskyddsförordningen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har bestritt bifall till överklagandena.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkor 9 ska ändras enligt följande. Vindkraftverken ska, under perioden 15 juli till 15 september, stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter understiger 6 m/s vid verkets nav. Kravet ska gälla nattetid, från solnedgång till soluppgång, och endast när temperaturen är högre än 14°C.

Till stöd för sin inställning har länsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

I takt med att vindkraftverk blir större kan nya rekommendationer behöva utvecklas beträffande vilka krav som är rimliga att ställa på ljudnivåer vid närbelägna fastigheter. Det underlag som redovisas i överklagandena utgör emellertid inte tillräckliga skäl att frånga den praxis som gäller idag.

I Syntesrapporten tonas vindkraftens påverkan på flytande fåglar ner då studier tyder på att flyttande fåglar i stor utsträckning väjer för vindkraftverken. Mot bakgrund av detta bör försiktighetsåtgärder för flyttande fåglar främst vara aktuella i de allra mest betydande flyttstråken. Undersökningar av flyttande fåglar är ett tidskrävande arbete som enligt rapporten knappast är rimligt som en förstudie, utan lämpar sig bäst inom ett kontrollprogram. Det är därför inte nödvändigt med en undersökning av flyttande fåglar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har bestritt bifall till överklagandena och har uppgett att den inte har några invändningar mot Länsstyrelsen i Östergötlands läns förslag på ändring av villkor 9.

Länsstyrelsen har yrkat att villkor ska föreskrivas som säkerställer att is från vindkraftverkens rotor i stillastående läge inte riskerar att falla över tillfartsväg till bostad.

Till stöd för sin inställning har länsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Vindkraftsparken bedöms inte få en negativ påverkan på tjäderpopulationen i länet och kommer inte heller att påverka populationen lokalt. De skyddsåtgärder som MPD har föreskrivit är tillräckliga.

Tjädern är fridlyst enligt 4 § artskyddsförordningen, men jaktbar i Jönköpings län. Den har bedömts som livskraftig i Sverige enligt ArtDatabanken år 2000, 2005, 2010 och 2015. Länsstyrelsen koordinerar fågelinventeringar i länet. Inventeringar

för tjäder är den uppföljning av spelplatser som sker under våren samt häckfågeltaxering. Inrapporterade tjäderobservationer i Artportalen utgör också underlag. Länsstyrelsen har även gjort en satellitbaserad studie av lämpliga tjädermiljöer. Länsstyrelsen har kännedom om cirka 120 tjäderspelplatser i länet. Av dessa utgör 28 stycken stora spelplatser med minst fem spelande tuppar. Under 2016 rapporterades det in 270 observationer av tjäder. Det är svårt att uppskatta populationsstorleken, men sammantaget bedöms tjäder vara en vanligt förekommande fågelart i länet där populationen är stabil eller något ökande.

Länsstyrelsen har genomfört en studie av lämpliga tjädermiljöer i länet. Den visar att området kring Spinkhemmet var mycket lämpligt för tjäder år 1999. Därefter har avverkningar gjort att arealen lämpliga tjädermiljöer har minskat, men området utgör fortfarande en lämplig biotop för tjäder. Studien visar också att den totala andelen lämpliga biotoper för tjädern med högt s.k. Habitual Suitability Index hållit sig konstant eller ökat något i länet under perioden 1985-2011.

Länsstyrelsen inventerade under våren 2017 den i målet aktuella spelplatsen, varvid minst sex tuppar noterades. Avståndet från verk 4 till centrumunkten för huvudspelplatsen är cirka 620 meter och till ytterkanten är det cirka 400 meter. Ett generellt skyddsavstånd på en kilometer mellan verk och spelplats är inte motiverat i detta fall. Det är tillräckligt med de skyddsåtgärder under anläggningstiden som MPD har föreskrivit i villkor 8. För tjäderns bevarande är det i första hand viktigt att upprätthålla lämpliga livsmiljöer (se Syntesrapporten). Länsstyrelsen är positiv till bolagets kompensationsåtgärder och Sveaskog AB:s åtgärdsprogram med ett område som naturvärdeslokal, då avsättningen av uppvuxen tallskog kan bidra till tjäderns långsiktiga bevarande i området. Villkor för skogsvårdsåtgärder bör emellertid inte hanteras inom ett beslut om vindkraftstillstånd.

Utöver tjäder finns vissa vindkraftkänsliga arter nämnda i ärendet, varav flera är knutna till sjön Västra Lägern. Avståndet mellan sjön och vindkraftverken överstiger dock en kilometer, vilket är tillräckligt för storlom och fiskgjuse. Det kan inte beträffande flera av de andra arterna, t.ex. kungsörn och havsörn, bekräftas att de

häckar inom eller i närheten av vindkraftsområdet, då det varken framgår av bolagets undersökningar eller Artportalen. Inventering av kungsörn har vidare genomförts i närområdet till Lönhult både 2018 och 2019. Det finns inga rapporter eller inventeringar som tyder på att det finns kungsörnsrevir i närområdet. Det finns därför inget behov av ytterligare skyddsåtgärder eller utredningar avseende örnar.

Länsstyrelsen ser ingen anledning att ifrågasätta bedömningen bolagets utredning frågan om vindskyddat läge vid två bostäder på YXY och XYX. Det finns inte några tydliga indikationer på vindskyddat läge, varför det inte är felaktigt att tillämpa begränsningsvärdet 40 dB(A) även vid dessa bostäder. Buller-frågan kommer att följas upp inom bolagets kontrollprogram. Det är även tillräckligt att lågfrekvent buller följs upp inom kontrollprogrammet enligt villkor 3. In-fra ljud utgör inte någon risk för störning på det avstånd som föreligger mellan bostäder och vindkraftverken.

Lönhult Vind AB har bestritt bifall till överklagandena samt medgett ändring av villkor 9 i enlighet med Länsstyrelsen i Östergötlands läns förslag.

Bolaget har åberopat ett antal fågelrapporter, fågelinventeringar och utlåtanden avseende tjäder från Calluna, yttranden avseende fladdermöss, ett tillsynsbeslut från Länsstyrelsen i Jönköpings län med bilagd skogsbruksplan från Sveaskog AB, ett beslut från Lantmäteriet, en forskningsrapport från Energimyndigheten, ett mail samt ett antal kartor.

Till stöd för bestridandet har bolaget i huvudsak anfört följande.

Vindparken kommer att påverka landskapsbilden, växter och djur samt människors livsmiljö. Utifrån de omfattande utredningar som gjorts kan det emellertid konstateras att miljöpåverkan är godtagbar, baserat på de krav och normer som gäller. Såväl länsstyrelserna som övriga berörda myndigheter har inte haft några invändningar mot valet av plats. Ansökt område är i Aneby kommuns översiktsplan utpekad som "utredningsområde för vindkraft". En aktuell och väl underbyggd översiktsplan ska

enligt praxis ges stor betydelse för bedömningen av lämplig plats för vindkraft. En alternativ lokalisering i Eksjö kommun har utretts, liksom två alternativa utformningar på den aktuella platsen.

Samtliga privatpersoner som har klagat bor på relativt långt avstånd från de sökta vindkraftverken (1,1-2,8 km). I allt väsentligt har de hänvisat till allmänna intressen.

ÅF Infrastructure AB har i sin utredning bedömt att det inte föreligger någon påtaglig risk för ljudstörningar på grund av vindskyddat läge. Utredningen är baserad på sex vindkraftverk, dvs. även verk 5 som MPD inte meddelade tillstånd för. Baserat på de verk som getts tillstånd råder det inte vindskyddat läge vid bostäderna på XYX, YXY eller ZZZ och någon nämnvärd ljudstörning kommer inte att påverka bostäderna. Av de utredningar avseende lågfrekvent ljud som gjorts av Akustikkonsulten i Sverige AB framgår att gällande gränsvärden innehålls.

Av bolaget anlita expertkompetens (Calluna AB) har genomfört omfattande inventeringar och utredningar avseende riskbedömningar och kompensationsåtgärder för både fåglar och fladdermöss. Inför tillståndsansökan företogs en gedigen fågelutredning. Nu genomförd inventering omfattar en uppdatering från 2015 till idag. Konklusionen i båda dessa är att verken kan uppföras utan en otillåten påverkan på fågelpopulationen.

Vad gäller tjäder så har, utöver av Calluna AB föreslagna kompensationsåtgärder, markägaren Sveaskog AB beslutat att inom ett område för slutavverkning avsätta ett åtta hektar stort område med 85-årig tallskog till förmån för tjäder. Detta sammanfaller i stort sett med den spelplats som inventerades 2015. Skogsbruket och skogsavverkning utgör en större risk för tjäder än vindkraftsetablering. Verk 4 kommer att placeras drygt 500 meter från tjäderspelplatsen, utanför det teoretiska kärnområdet, och drygt 620 meter från centrum för spelplatsen. I Syntesrapporten görs be-

dömningen att skyddszoner för enbart spelplatser och enbart i förhållande till vindkraft knappast gagnar tjädernas bevarandestatus. Istället föreslås ett ökat fokus på artens livsmiljöer, där spelplatser ingår. Sådana miljöer i och i anslutning till vindkraftparker bör skötas på ett sätt som gynnar skogshöns. Bedömningen av påverkan och risker ska göras utifrån en helhetsbedömning baserad på förutsättningarna i det enskilda fallet och inte på ett rekommenderat skyddsavstånd på 1 000 meter. Det är inte antalet meter i sig som är avgörande utan påverkan på livsmiljöer i närområdet och på populationsnivå. Av såväl åberopad skogsbruksplan som synen i målet framgår att området hyser likvärdiga livsmiljöer för tjäder, framförallt i riktning från vindkraftverket. Centrum för spelplatsen har historiskt förflyttat sig över 100 meter. Calluna AB har gjort bedömningen att verk 4 inte kommer att påverka tjädern på populationsnivå. I MÖD:s mål M 1845-19 tog domstolen hänsyn till de livsmiljöer för tjäder som fanns i närområdet vid bedömningen av ett visst skyddsavstånd mellan verk och spelplats, vilket tillsammans med att slutliga positioner för verken inte var fastställda medförde att ytterligare skydd för tjädern behövdes. Detta kan inte förstås som att ett generellt skyddsavstånd om 1 000 meter ska tillämpas oaktat förhållandena i det enskilda fallet. MÖD:s dom i mål M 10104-17 är inte relevant som jämförelse eftersom verk 4 primärt kommer att lokaliseras inom ett område som redan är slutavverkat. Vad gäller praxis av större relevans hänvisas till Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätts dom i mål M 4641-18 och MÖD:s dom i mål M 4293-18.

Det åligger aktörer som inkommer med ansökningar om vindkraftsetablering efter det att bolagets ansökan inlämnats och beviljats, att i sin ansökan och MKB redovisa kumulativ påverkan där bolagets vindpark inkluderas. Bolaget kan inte redovisa sådana effekter avseende påverkan av nya tillkommande projekt och det åligger inte heller bolaget att i efterhand komplettera sitt underlag. Närliggande projekt har redovisats i MKB:n. Då avståndet till vindkraftsprojektet Bruzaholm är cirka 10 km uppkommer ingen påtaglig kumulativ påverkan, utom möjligen på landskapsbilden från vissa avlägsna utsiktspunkter.

PS vägservitut avser ett avtal mellan honom och markägaren Sveaskog AB. Den frågan berör inte miljötillståndet. Servitutet gäller vidare endast väg på fastigheten YXX och således inte vägar förbi de verk som nu prövas. Vid byggnationen kommer hänsyn tas till samtliga fastighetsägares möjlighet att ta sig till sina fastigheter.

Risken för isbildning får utifrån den sydliga lokaliseringen anses försumbar (se beräkningar i ansökningsärendet). I synnerhet i denna del av landet är det inte praxis att reglera om avisningsutrustning. Moderna verk stannar automatiskt vid obalans för rotorbladen. Bolaget vidhåller sitt vid länsstyrelsen framförda åtagande att isbildning ska vara en särskild punkt i kontrollprogrammet. Energimyndigheten anser att det är lämpligt att det finns skyddsavstånd mellan ett vindkraftverk och platser där människor ofta vistas, vilket inte är fallet här. På Energimyndighetens hemsida anges vad myndigheten vidare anser om skyddsåtgärder och säkerhetsfrågor. Med de exempelverk som använts vid framtagande av ansökan och med nyttjande av flyttmånen om 30 meter innehålls det skyddsavstånd som Energimyndigheten generellt nämner beträffande iskast. Även med något större verk kan etableringen ske utifrån tillräckligt skyddsavstånd enligt åberopad forskningsrapport. För det fall domstolen anser det erforderligt åtar sig bolaget att begränsa nyttjandet av flyttmånen i villkor 2 beträffande verk 3 och 4 till att endast gälla i riktning bort från befintliga vägar samt beträffande verk 1 till att endast nyttjas i riktning bort från väg 134.

Aneby kommuns avslag på förhandsbesked för byggnation på JL fastighet YXY baserades på den tidigare layouten, där verken var placerade närmare gränsen till den fastigheten. Beräkningarna av ljudpåverkan i bilagor till MKB:n, där den ena ljudkurvan inkräktar något på fastigheten, omfattar även verk 5. Det bör därför inte finnas hinder mot att nya bostäder byggs i princip var som helst på fastigheten.

Det utökade samrådet annonserades i dagspressen och utskick per brev gjordes till boende i bostäder som ligger inom två kilometer från vindparken. BY har såsom ordförande för Västra Lägerens fiskevårdsföreningen också fått utskicket. Bolaget

har i möte med Ydre kommun informerat om vindparken och dess miljöpåverkan i kommunen, varvid även besök i fält har gjorts. Ydre kommun har yttrat sig och meddelat att den inte har något att erinra mot vindparken. Samrådsprocessen har inte varit bristfällig för boende på östra sidan av sjön. Både ljud- och skuggberäkningar inkluderar bl.a. gården Tunarp och visualisering är gjord från väg 134 vid Tunarp. Bolaget har i samband med utställningen erbjudit boende i området plats-specifika redovisningar av miljöpåverkan från deras boendemiljöer. Inga sådana aktualiserades från boende i Ydre kommun.

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde och syn i målet.

Vid sammanträdet hölls följande förhör:

- Vittnesförhör med Bo Beckman, Askeryds hembygdsförening, åberopat av ML, RL och LR.
- Vittnesförhör med PF, Ydre kommun, åberopat av BY. Vittnesförhör med
- CZ, Kungsörn Sverige, åberopat av ML, RL och LR. Vittnesförhör med
- Conny Askenmo, Eksjö, åberopat av JL och ML, RL och LR. Partsförhör med
- DB, BirdLife, åberopat av ML, RL och LR. Vittnesförhör med SG,
- Länsstyrelsen i Jönköpings län, åberopat av ML, RL och LR.

ML, RL och LR och **BY** har efter sammanträdet och synen yrkat att det ska hållas yt-terligare en syn i målet. Som skäl för detta har de sammanfattningsvis anfört att ML, RL och LR ombud vid synen inte fick möjlighet att delta eller komma till tals. ML, RL och LR. har därutöver anfört att beslut om att syn skulle hållas inte meddelades förrän i samband med att sammanträdet avslutades dagen innan.

DOMSKÄL

Yrkanden om ytterligare syn

Mark- och miljödomstolen kallade parterna i målet till sammanträde och syn. Parterna var således informerade i god tid om att syn skulle hållas. ML, RL och LR hade an-litat ett ombud att företräda dem vid sammanträdet och synen som var begränsad i sin fysiska rörlighet.

Ordföranden informerade i samband med att synen skulle påbörjas om hur denna skulle gå till. Parterna upplystes om att de hade möjlighet att framföra önskemål beträffande vad rätten skulle syna, men att det var rätten som slutligt avgränsade platserna och föremålen för synen.

ML, RL och LR ombud framförde önskemål om att rätten jämte parterna skulle samlas vid hennes bil i närheten av varje plats som rätten skulle hålla syn av, eftersom hon inte kunde följa med ut i terrängen. Ordföranden informerade därvid om att synen var till för och avgränsades av rätten och att den inte kunde genomföras vid den bil som ombudet färdades i. Ombudet deltog sedan inte i synen annat än i bilen. Samt-liga övriga parter utom BirdLife deltog vid hela synen.

Rätten gör bedömningen beträffande avgränsningen av det som ska synas utifrån det som har framkommit av handlingarna i målet samt vid ett eventuellt sammanträde. ML, RL och LR och deras ombud samt övriga parter i målet har i ingivna och åbe-ropade handlingar samt vid sammanträdet i målet mycket utförligt redovisat sin in-ställning samt skälen för denna beträffande de frågor som ska prövas. Rätten har så-ledes haft ett gediget underlag för att ta ställning till vad som skulle synas. Någon ytterligare argumentation i sak ska inte ske i samband med en syn.

Med beaktande av detta fann mark- och miljödomstolen att synen lämpligen skulle genomföras på det sätt som gjordes. De platser som synades tillgodoser väl syftet

med synen att, tillsammans med handlingarna i målet och sammanträdet, utgöra underlag för de bedömningar som ska göras i målet. Något skäl för att hålla ytterligare en syn föreligger därmed inte och yrkandena om detta ska således avslås.

Ramen för prövningen i förevarande mål

Länsstyrelsen i Jönköpings län har yrkat att villkor ska föreskrivas som säkerställer att is från vindkraftverkens rotor i stillastående läge inte riskerar att falla över tillfartsväg till bostad. Mark- och miljödomstolen gör härvid följande överväganden. Länsstyrelsen i Jönköpings län har inte överklagat MPD:s beslut. MPD:s beslut har därför vunnit laga kraft gentemot länsstyrelsen i Jönköpings län. Länsstyrelsen i Jönköpings län intar således endast ställning som motpart till de klagande i målet. Den som intar ställning som motpart i ett mål har endast att avge inställning till överklagandet, dvs. om detta enligt motparten kan bifallas eller ska lämnas utan bifall. Den som endast är motpart kan inte framställa några egna yrkanden. Mot bakgrund av det anförda finner därför mark- och miljödomstolen att Länsstyrelsen i Jönköpings läns yrkande inte kan prövas i målet utan ska avvisas.

Prövning i sak

Vad gäller frågan om tillstånd för den sökta verksamheten ska lämnas samt vilka villkor m.m. som ska föreskrivas instämmer mark- och miljödomstolen i huvudsak i de bedömningar som MPD har gjort i det överklagade beslutet, med följande ändringar, tillägg och förtydliganden.

Fladdermöss

Frågan om förekomsten av fladdermöss i området för de sökta vindkraftverken utgör hinder för att tillåta verksamheten har prövats av MÖD i ovan nämnda dom och kan inte prövas på nytt av mark- och miljödomstolen, såvida inte någon avgörande ny omständighet framkommit i samband med handläggningen av detta mål. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning är så inte fallet och domstolen prövar därför inte frågan om förekomsten av fladdermöss utgör hinder för tillåtligheten. Mark- och miljödomstolen har vid denna bedömning tagit del av det som har anförts av parterna avseende fladdermöss samt de handlingar som har getts in beträffande

dessa i såväl detta mål som det tidigare målet i mark- och miljödomstolen samt målet i MÖD, men har inte återgett det i denna dom.

Den av Länsstyrelsen i Östergötlands län föreslagna ändringen av stoppregleringen i villkor 9 till skydd för fladdermöss skulle innebära en lättnad av kraven som MPD har föreskrivit. Med hänsyn till att Lönhult Vind AB inte har överklagat MPD:s beslut kan villkoret därför inte ändras i enlighet med medgivandet. Dessutom har det föreskrivna villkoret utgjort ett av skälen till MÖD:s bedömning avseende tillåtligheten och bör därför inte heller av det skälet ändras.

Utredningar

De utredningar som Lönhult Vind AB har presenterat beträffande bl.a. buller, fåglar och förändringar av landskapsbilden får i huvudsak anses ha genomförts och presenterats på ett tillfredsställande sätt och kan därför utgöra underlag för bedömningarna i målet.

Tjäder - verk 4

MÖD har i dom den 16 december 2019 i mål M 1845-19 beslutat att vindkraftverk inte får placeras inom en skyddszon för tjäder som sträcker sig en kilometer från ytterkanten av en tjäderspelplats med sju till åtta tuppar samt att vindkraftverkens vingar inte heller får överskrida gränsen för skyddszonen.

Det är ostridigt att det brukar vara fler än fem tuppar vid den tjäderspelplats som är belägen mellan verk 4 och Spinkhemsvägen. MPD har i det överklagade beslutet konstaterat att avståndet mellan verket och spelplatsen understiger nämnda skyddsavstånd. Enligt Lönhult Vind AB:s uppgifter kommer verket att placeras drygt 500 meter från den yttre kanten av tjäderspelplatsen. Bolaget har vidare anfört att biotop som är lämplig för tjäderspel fortsätter cirka 200 meter i östlig riktning från den nuvarande gränsen för spelplatsen.

Även om det kan finnas visst utrymme för en förskjutning av spelplatsen i riktning från vindkraftverket kommer även vid en sådan förskjutning redan själva tornet på

vindkraftverket att vara placerat närmare än 1 000 meter från ytterkanten av spelplatsen. Därutöver kommer vingarna att sträcka sig ännu närmare (jfr MÖD:s dom ovan). Detta gäller oavsett hur verket placeras med hänsyn till den flyttmån som fastställts i villkor 2. Vid dessa förhållanden uppfyller placeringen av verket inte lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § MB. Det finns därmed inte förutsättningar att lämna tillstånd för verk 4 och MPD:s beslut ska därför upphävas i de delar det avser detta verk.

Iskast

Flera av klagandena har framfört oro för iskast från rotorbladen vintertid, då is kan bildas på vindkraftverken. Eftersom det finns vägar nära verken menar klagandena att oavsett hur låg sannolikheten är för eventuella iskast kan konsekvensen för den som blir träffad av en isbit bli förödande. Bolaget åtog sig initialt att installera utrustning för att reducera iskast från verk 3 och 4, dvs. de verk som är lokaliserade närmast en väg, för det fall domstolen ansåg det erforderligt. Detta åtagande tog bolaget tillbaka under sammanträdet, då det menade att verken är konstruerade för att stanna automatisk om rotorbladen befinner sig i obalans, t.ex. om det bildas is på dem.

Mark- och miljödomstolen kan konstatera att risken för isbildning på vindkraftverken är låg i den aktuella delen av landet. Uppskattningsvis finns det förutsättningar för isbildning 2 – 8 dygn per år. Eftersom verken är placerade nära transportväg eller allmän väg samt inom riskavståndet från vägarna för iskast, får det även vid dessa förhållanden anses skäligt att bolaget vidtar iskastreducerande åtgärder. Detta gäller samtliga verk som det ges tillstånd till. Även om rotorbladen stannar automatiskt vid obalans krävs det ytterligare åtgärder, då det finns risk för att isbitar kan lossna innan bladen hinner stanna samt då iskast kan få allvarliga konsekvenser. Domstolen anser inte att risken under rådande förhållanden är obetydlig. Villkor ska därför föreskrivas i enlighet med det som framgår av domslutet. Kostnaden för detta kan inte anses oskälig mot bakgrund av att teknik för avhjälpan av iskast redan finns utvecklad. Kostnaden ska även ställas i relation till nyttan som inte kan anses obetydlig med hänsyn till verkens placering nära befintliga vägar.

Övrigt

Vid en sammantagen bedömning delar mark- och miljödomstolen således MPD:s bedömning av verksamhetens tillåtlighet, fränsett vad avser lokaliseringen av verk 4 samt risken för iskast från vindkraftverken. Beslutet ska därför endast ändras på det sätt som framgår av domslutet. Vad som i övrigt har framkommit i målet, beträffande bl.a. flodpärlmusslor, buller, landskapsbild, fåglar, natur- och kulturmiljö, skogsbruk och Försvarmakten, föranleder ingen annan bedömning. Överklagandena ska därför i dessa delar lämnas utan bifall.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 11 januari 2021.

Henriette Fornas Minerskjöld

Viktor Forsell

I domstolens avgörande har deltagit tingsfiskalen Henriette Fornas Minerskjöld, ordförande, och tekniska rådet Viktor Forsell samt de särskilda ledamöterna Elisabet Ardö och Tommy Danielsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Engell.